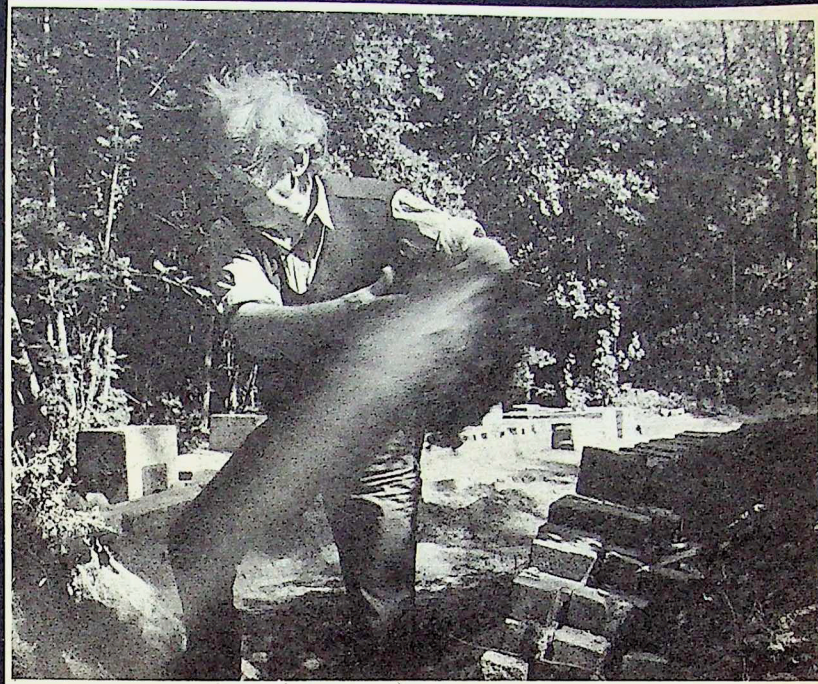


# Louis Le Roy: "CREATIEVE MENSEN HELPEN DE NATUUR EEN HANDJE"

*Van Louis Le Roy mag de natuur haar gang gaan, met onstuitbare kracht uitgroeien tot steeds ingewikkelder vormen.*

*"Het is de pest van onze maatschappij dat er zoveel plannenmakers rondlopen die de scheppingsdrang van de natuur niet kunnen velen. Zij vestigden de dictatuur van de eenvormigheid, waarin de natuur wordt ondergeschoffeld en de mens onvrijer is dan ooit tevoren." Le Roy nodigt iedereen uit om de eigen creativiteit te gebruiken om het spel van Moeder Natuur méé te spelen.*



**D**e wereld hoort aan Le Roy," roept hij in de hitte van het betoog. Met 'Le Roy' bedoelt de 65-jarige filosoof niet zichzelf, maar het maatschappelijk systeem dat hij propageert. Hij heeft het systeem overigens niet bedacht. Want het systeem Le Roy, dat is de natuur zelf.

Het is de werkelijkheid, de eeuwige gang van het leven, die nooit weersproken wordt, maar door de verantwoordelijken eenvoudigweg genegeerd. Zo blijft Le Roy de roepende in de woestijn. Hij krijgt de wereld niet, zelfs een armzalig stuk gemeentelijk groen zit er niet blijvend in. Dus trekt hij zich terug op zijn eigen lapje grond bij het Friese Mildam.

Daar bouwt hij aan zijn eco-kathedraal.

Met alleen zijn blote handen slingerde hij inmiddels drie miljoen kilo stenen, stoepranden en plaggen op hopen en walletjes, die al snel begroeid raakten en waar allerlei diertjes in wonen. Hier werken Le Roy en Moeder Natuur zij aan zij om een monument op te richten voor de menselijke creativiteit en de natuurlijke processen.

Begin jaren zeventig was hij beroemd, de tekenleraar uit Oranjewoud, die het saaie gemeentelijk groen wilde omtoveren tot bruisende stukjes natuur. Altijd goed voor prikkelende uitspraken in interviews en met wilde, provocerende plannen. In enkele gemeenten mocht hij

met die plannen experimenteren en in Duitsland – profeten worden in eigen land nooit geloofd – stampte hij enorme projecten uit de grond. Er werd puin aangevoerd, bovenop de aarde gekieperd, een beetje gerangschikt. Hier en daar plantte hij bomen, maar daarna moest de natuur het zelf doen. Dat laat Moeder Natuur zich geen twee keer zeggen. Als je haar even de kans geeft, woekert ze er met onstuitbare groeikracht op los.

Maar plantsoenendiensten kunnen zo iets niet aanzien. Er moet gesnoeid worden, gewied, gespoten en geschoffeld. Overal begon men in te grijpen en Le Roy trok zijn handen van de projecten af. "Zijn systeem werkt niet," hoor je sindsdien in kringen van gemeenten, maar ook onder biologen, liefhebbers van heemparken, hoveniers en tuinarchitecten fluisteren. Dat oordeel is niet helemaal van rancune gespeend, want Le Roy had de vloer aangeveegd met al die goedwillende plantjesgekken.

Sommige experimenten werden beëindigd. Zelfs waar dit niet het geval was, werd de oppervlakte die Le Roy kreeg in ieder geval niet uitgebreid. En daar ging het hem juist om. Echt de ruimte te krijgen om het fundament te leggen voor een natuurvriendelijke maatschap-

pij, waarin de mens bovendien weer een deel van de afgepakte vrijheid terug zou krijgen. Want Le Roy is geen tuinarchitect, geen plantenliefhebber, maar maatschappijhervormer, filosoof en schrijver. Zijn boek 'Natuur uitschakelen, natuur inschakelen', dat 1973 verscheen, werd als warme broodjes verkocht. De ideeën die hij erin uitdroeg zijn nu langzamerhand gemeengoed geworden en worden door veel 'tuiniers met hart voor de natuur' toegepast, maar waren toen revolutionair.

De mens is voor hem net zo belangrijk als de natuur. *Homo sapiens* is onderdeel van de natuur, maar heeft als hoogstgecompliceerde vorm daarvan grote creatieve mogelijkheden, die in onze maatschappij onbenut blijven. En het is nu net dit deel van het verhaal, dat de autoriteiten niet willen horen. Dus werd de methode Le Roy onschadelijk gemaakt. Hij mocht hier en daar, op zeer beperkte oppervlakken even met de natuur spelen, maar kreeg niet echt de ruimte en tijd om de waarde van zijn systeem te bewijzen. Le Roy: "Als een gemeente me nu vraagt om een ecologisch systeem te ontwerpen, dan weiger ik. Want als men het op een paar vierkante meter een tijdje toestaat, dan betekent dit dat men er tegen is."





Rechts: Planten overwoekeren de fundamente van een oude gevangenis. Je kunt geen beter symbool bedenken voor wat Louis Le Roy met de wereld wil: een grote, levende bol, tollend door de ruimte, met vrije mensen die hun creativiteit gebruiken om steeds mooiere

en ingewikkelder vormen te scheppen, zoals de natuur dit zelf doet. Dat je daarbij niet vies moet zijn van inspanning, bewijst de 65-jarige filosoof zelf. Hij slingerde inmid-

dels drie miljoen kilo stenen en pluggen op wallen, die door zijn proeftuin in Mildam lopen. Zo groeit hier geleidelijk zijn eigen eco-kathedraal van steen, aarde, grillig woekerende bomen en kruiden, vol insecten en zingende vogels. Hoger en hoger als een toren van Babel. Want al werkt hij hier meestal in zijn eentje en zijn spraakverwarringen met medebouwers dus uitgesloten; de buitenwereld verstaat Le Roy nog steeds niet.





**A**s een gemeente me nu vraagt om een ecologisch systeem te ontwerpen, dan weiger ik. Want als ze het op een paar vierkante meter een tijdje toestaan, betekent dit dat ze er in feite tegen zijn."

## Wegens succes gestaakt

Volgens Le Roy zelf is zijn systeem, dat veel meer omvat dan alleen natuurparken, een doorslaand succes.

In Groningen werd een experiment gestaakt. De wethouder vertelde Le Roy dat ze er mee moesten stoppen omdat de bewoners van andere wijken bij de gemeente aan kwamen kloppen: ze wilden daar ook van die projecten! En dat bezorgde de bestuurders kennelijk slapeloze nachten. Wethouder Gietema kan zich niet meer herinneren wat hij letterlijk met Le Roy heeft besproken, maar als ik hem met de uitspraak van Le Roy confronteer, is hij zeer beslist: "Onzin."

Grasduinen kan Le Roy de wereld niet geven, maar we trekken in dit jubileumnummer graag de ruimte uit om zijn ideeën uit te dragen. Want al zijn het waarheden als koeien, er wordt nog steeds niet naar geluisterd. Zelfs niet in een jaar waarin een kabinet ten val wordt gebracht, omdat voor de financiering van het milieubeleidsplan heilige koe auto moet bloeden, terwijl de weerman met stralende zonneschijn tegelijk een nieuwe smogalarmfase aankondigt.

De ellende begon toen de mens zichzelf centraal ging stellen en de natuur dacht te kunnen onderwerpen. Eerst leek de tovenaarsleerling aardige successen te boeken, maar nu blijkt dat dit schijnoverwinningen waren. De problemen rijzen de pan uit. Energievoorraden die in miljoenen jaren zijn opgebouwd, worden in een paar decennia opgestookt. De wereld raakt ontbost, de grond vernield en woestijnvorming slaat toe. We stikken zowat in

de vuiligheid. Technocratische oplossingen kunnen het verslechteringsproces hooguit vertragen, maar alleen drastische maatschappelijke veranderingen zijn in staat het te keren.

Louis Le Roy weet ongeveer hoe dat zou kunnen. We moeten de band met de natuur herstellen; erkennen dat we een onderdeel van de natuur vormen en ons er dus niet aan proberen te onttrekken. Dit betekent dat we ons moeten schikken naar haar eeuwige gang. Leer de natuur begrijpen en handel naar haar lessen.

Natuur is dynamiek, voortdurende verandering die tot steeds grotere complexiteit leidt. Natuur bouwt steeds hogere vormen van leven. En al dat leven kan alleen bestaan wanneer er voldoende energie voorhanden is en dieren en planten hun eigen leefomgeving schoon weten te houden.

De menselijke maatschappij is nu in alles het tegendeel: we proberen kunstmatig natuurlijke processen uit te sluiten, verbruiken veel te veel energie en vervuilen de hele boel. De natuur probeert onze fouten te corrigeren, drukt ons telkens in de goede richting en belemmert ons dus in onze verkeerde produktiemethoden.

Neem als voorbeeld de landbouw. De natuurlijke ontwikkeling is gericht op steeds grotere diversiteit. Steeds meer verschillende plantesoorten bedekken de grond. Onze landbouw gaat hier regelrecht tegenin door op enorme oppervlakten één gewas te verbouwen. In de natuur kan zo'n ongezonde situatie niet blijven bestaan. Schimmels, virussen en diertjes die het gewas lusten, kunnen zich enorm vermeerderen en nemen de vorm aan van een plaag. Die wordt weer met chemische middelen bestreden, waarmee de mens

probeert de kunstmatige, statische en ongezonde situatie te handhaven, terwijl de natuur haar dynamische spel van steeds complexere vormen verder speelt.

Intussen degraderen we de bodem. Onze bossen kunnen wat dit betreft als voorbeeld dienen. Waar in de oudheid nog beuken groeiden, staan nu berken of dennen. Bij het afvoeren van hout, haal je ook grote hoeveelheden kalk weg. Beuken hebben het meeste kalk nodig voor een gezonde groei. Dan volgen de eiken, de berken en tenslotte de dennen.

## De natuur heeft nooit haast

Wanneer we ons land weer gezond willen maken dan zullen we af moeten van de monocultuur en van het overmatig gebruik van schaarse middelen. We zullen de natuur ruimte en tijd moeten geven en zelf onze menselijke creativiteit inzetten om de natuur een handje te helpen. Le Roy wil laten zien dat de grote ommekeer mogelijk is, door alvast te beginnen op de grond die niet economisch wordt gebruikt: in het stedelijk groen, de tuinen en de groene ruimte rond de steden. Maar dit uitdrukkelijk als voorbeeld. Het gaat natuurlijk om de maatschappij als geheel.

'Ruimte' en 'tijd' zijn de fundamentele uitgangspunten voor natuurlijke processen. Laat een stukje natuur een tijd lang over aan de natuur en er gebeuren bijzondere dingen. Nu is die ruimte er niet en als een gemeente al bereid is een snippertje grond af te staan, geven ze het ecologisch proces nog geen kans. Het systeem Le Roy krijgt nooit de benodigde tijd. De natuur laat zich nu eenmaal niet haasten en wie dus resultaten wil zien, moet geduld hebben.

Het derde element in het systeem Le Roy is de menselijke creativiteit. Mensen worden van harte uitgenodigd om mee te bouwen met de natuur. Daarin kunnen zij hun energie steken. Planten, dieren en mensen beschikken over - wat Le Roy noemt - 'vrije energie'. Het is de bundeling van kracht en creativiteit. Een overbevolkingsprobleem ziet Le Roy niet. "Laten we nu eerst alle mensen die door de maatschappij tot nietsdoen zijn veroordeeld eens zinvolle bezigheden gunnen. Dan komt er een enorme capaciteit beschikbaar en zijn we minder afhankelijk van machines."

Ze kunnen wat Le Roy betreft gelijk beginnen in de plantsoenen. Niet als bezigheidstherapie, maar om zichzelf volledig en zonder dwang te ontplooien. Le Roy heeft een groot vertrouwen in de mensen. Als je ze erbij weet te betrekken, blijken er eigenlijk geen echte obstakels meer. Iedereen zit vol energie. Je hoeft maar even te prikkelen en het spuit eruit. Dan vormen de mensen ineens hun eigen leefomgeving en worden zo weer opgenomen in de natuurlijke processen.

Aan tuinen, parken en ander gemeentelijk groen liggen geen economische motieven ten grondslag, zodat daar het minste weerstand te verwachten is tegen creatieve ontplooiing door de gebruikers ervan. Dit groen kan een navelstreng vormen voor het contact met de natuur.



Wat Louis Le Roy betreft kunnen de tuincentra dicht. Je hebt nauwelijks tuingereedschap nodig. Een spa is er om af en toe een boompje te planten, maar zeer zeker niet om te spitten. Dat gewoel in de grond is nergens goed voor. Spitten is desastreus voor de bodemprocessen. Miljoenen micro-organismen zijn in de grond aan het werk om strooisel (afgevalen blad, afgestorven plantedelen) om te zetten in humus, de zwarte, organische massa, die zo belangrijk is om het vocht- en voedingsgehalte van de bodem op peil te houden. Spitten verstoort het werk van die nuttige microkabouters.

Het strooisel wordt nooit van de grond afgevoerd, zelfs niet om het te composteren. Het blijft liggen waar het valt. De bodem raakt in het begin begroeid en blijft daarna ook afgedekt met een levende plantedeken. Zo wordt de degradatie van de bodem gestopt en kan de grond zich zelfs beginnen te herstellen.

Al die tijd hoeft de mens dus niets te doen. Maar we kunnen de processen wel een handje helpen: door hoogteverschillen in het terrein aan te brengen, zullen er verschillende microklimaten ontstaan die tot een grotere diversiteit in de begroeiing leiden. De stronk van een ontwortelde boom kan ervoor worden ge-

bruikt, maar we kunnen ook cultuurafval gebruiken, zoals puin. De brokken worden los gestapeld, zodat zich in de openingen allerlei diertjes kunnen vestigen. Hoe meer verschillende soorten beestjes, des te kleiner is de kans dat er verwoestende plagen uitbreken.

## Chaos is de hoogste orde

Kalkrijk puin zal de omzetting van de strooisellaag in humus versnellen. Er schieten zogenaamde ruigtekruiden op, zoals de brandnetel. Van deze netel kunnen weer allerlei rupsen van vlinders profiteren.

Veel natuurtuiniers schrikken enorm terug voor de groene woekering van grove planten, struiken en bomen. Maar in het systeem Le Roy worden ze met plezier toegelaten. Wanneer je de grond in ons land helemaal met rust zou laten, dan zou er op den duur weer een bos ontstaan. De grond is over het algemeen al zover gedegradieerd dat dit geen beukenbos zal zijn (de oorspronkelijke climaxvegetatie in onze streken), maar een bos dat minder kalk voor zijn groei nodig heeft.

Le Roy geeft de dynamiek in de natuur de vrije loop en stimuleert deze zelfs. Zo ontstaat een wildernis, die door velen als 'chaos' wordt bestempeld. Voor Le Roy is het geen scheldwoord: "Chaos is de hoogst denkbare complexe orde." Woekeraars mogen in de eerste fase van ontwikkeling. Ze maken geleidelijk plaats voor andere planten. De soortenrijkdom wordt steeds groter tot een volwaardig bos is ontstaan met een rijke ondergroei, mossen, varens, paddestoelen en veel dieren.

De weiden van zijn proefterrein stonden vroeger vol brandnetels. Nu zijn ze langzamerhand verdrongen door een dichte mat bloeiende grassen, waartussen grote muur opschiet naast kruipende boterbloem, wederik en ereprijs. Het is inmiddels wel 25 jaar geleden dat hij het terrein kocht, dat er toen net zo bij lag als de weiltes in de directe omgeving nu, met gras, gras en meer kortgevreten gras.

Le Roy plantte er drie populieren op, want al moet je het terrein in zijn uitgangssituatie aanvaarden, je mag wel een beetje helpen door iets bij te planten, dat net een stapje verder staat in de ontwikkeling naar de climax (bos). Beuken planten zou niet goed zijn. Hun tijd is nog lang niet gekomen. Maar de populieren hebben het in het dikke vegetatiekleed van grassen echt naar hun zin. Ze hebben zich weten te vermenigvuldigen tot een compleet populierenbos.

De stammen van de bomen zijn schoon. De vele huisjesslakken hebben er de algen afgegeten. Slakken zijn in de tuinen van Le Roy gewaardeerde tuinlieden. Ze richten geen schade aan. Er is genoeg halfverteerd materiaal om van te vreten en er staan geen planten op verkeerde plekken te kwijnen, zoals zo vaak in aangelegde tuinen het geval is.

Le Roy streeft naar de 'emancipatie' van het insect. Hoe meer van die door velen verafschuwde zespoters, hoe beter en dat is op zijn landje te merken. Het gonst van de insecten. Daar komen dan de vogels weer op af. In een holle boom woont een familie grote bonte specht en overal sperren jonge meesjes luidkeels hun hongerige snavelletjes. Er valt genoeg in te proppen.

De plantenrijkdom is al even overweldigend. Het maakt Le Roy niet uit of het om oorspronkelijk inheemse, wilde planten gaat, of om exoten die het in de concurrentieslag met de andere reddten.

De planten die overleven, groeien uit tot onvoorstelbare afmetingen, die het idee dat je in een oerwoud loopt alleen nog maar versterkt.

De paden slingeren zich er kris-kras doorheen. Ze worden nooit van tevoren gepland, maar ontstaan afhankelijk van de behoefte van de gebruiker. Daar waar mensen veel lopen, ontstaan vanzelf platgetreden paadjes, die later kunnen worden versterkt.

Het ideaal van Le Roy is dat mensen hun eigen leven vrij vormen in harmonie met de natuur. "De mens is in de geschiedenis nog nooit zo onvrij geweest als nu," zegt Le Roy. Zelfs de 'vrije' tijd wordt door de planners ingevuld met recreatiegebieden. En daar is de recreërende mens dan weer een markt voor de producten van de recreatie-industrie.

Telkens duikt de produktiedwang van onze maatschappij weer op als de bemlemmering voor vrijheid, natuurlijke ontwikkeling en dus voor geluk. Terwijl hij bezig is om een nieuwe lading plaggen en straatklinkers op hun plaats te smijten, zegt Le Roy: "Als ze de wereld in een woestijn willen veranderen, moeten ze dat zelf maar weten." Gelukkig meent hij het niet.

**W**il je een typisch voorbeeld zien van wat ik bedoel?

*Nee, dan moet je niet naar de Nederlandse of Duitse steden, waar ik grote projecten heb opgezet. Kom maar naar Mildam, daar vind je de enige echte Le Roy-tuin."*